

BREXIT

Monitoring januari 2019

Gezamenlijke nota van de NBB, de FOD Economie en het FPB

Samenvattende
nota

Januari 2019

Inhoud

Inleiding	4
1. Stand van zaken van de onderhandelingen	5
1.1. Huidige stand van de onderhandelingen	5
1.2. Volgende stappen	6
2. Economische ontwikkelingen.....	7
2.1. Belangrijkste vaststellingen.....	7
2.2. Economische indicatoren van het Verenigd Koninkrijk	11
2.3. Financiële markten en wisselkoersen	19
2.4. Groeivoorzichten op middellange termijn.....	23
2.5. Buitenlandse handel tussen België en het Verenigd Koninkrijk	24
2.6. Belang van de sectoren voor de Belgische uitvoer naar het Verenigd Koninkrijk in de multilaterale stromen	31
2.7. Toegevoegde waarde van de lidstaten in de totale finale Britse vraag.....	32
3. Brexit Impact Scan & roadshow.....	34
4. Bijlagen.....	36

Lijst van grafieken

Grafiek 1. Bbp naar volume	7
Grafiek 2. Bilaterale wisselkoers van het pond sterling, de euro en de dollar	8
Grafiek 3. Goederenverkeer tussen België en het Verenigd Koninkrijk, 2014-2018	10
Grafiek 4. Bbp in volume in het Verenigd Koninkrijk	11
Grafiek 5. Verenigd Koninkrijk: bijdrage van de componenten van de vraag aan de groei van het bbp	12
Grafiek 6. Conjunctuurindicatoren PMI voor het Verenigd Koninkrijk	13
Grafiek 7. Conjunctuurindicatoren voor de verwerkende nijverheid.....	14
Grafiek 8. Consumentenvertrouwen: internationale vergelijking	15
Grafiek 9. Conjunctuur in de industrie in het Verenigd Koninkrijk: I 2012-IV 2018	15
Grafiek 10. Arbeidsmarkt in het Verenigd Koninkrijk	16
Grafiek 11. Inflatie in het Verenigd Koninkrijk, in de eurozone en in België	17
Grafiek 12. Vastgoedmarkt in het Verenigd Koninkrijk.....	18
Grafiek 13. Wisselkoersen	19
Grafiek 14. Nominale effectieve wisselkoers	20
Grafiek 15. Rentevoeten van de staatsobligaties op 10 jaar	20
Grafiek 16. Rentevoeten van de centrale banken.....	21
Grafiek 17. Valutamarkten: voornaamste indexen	22
Grafiek 18. Goederenverkeer tussen België en het Verenigd Koninkrijk	24
Grafiek 19. Goederenverkeer tussen België en de rest van de wereld.....	25
Grafiek 20. Handel in "voedselproducten" tussen België en het Verenigd Koninkrijk	27
Grafiek 21. Handel in "groenten en fruit" tussen België en het Verenigd Koninkrijk	27

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Grafiek 22. Handel in “Suiker en suikerwerk” tussen België en het Verenigd Koninkrijk.....	28
Grafiek 23. Handel in “chemische en aanverwante producten” tussen België en het Verenigd Koninkrijk	28
Grafiek 24. Handel in “medische en farmaceutische producten” tussen België en het Verenigd Koninkrijk	29
Grafiek 25. Handel in “textiel” tussen België en het Verenigd Koninkrijk	29
Grafiek 26. Handel in “machines en transportmiddelen” tussen België en het Verenigd Koninkrijk ..	30
Grafiek 27. Handel in “wegvoertuigen en andere transportmiddelen” tussen België en het Verenigd Koninkrijk	30
Grafiek 28. Integratie in de Britse waardeketen, 2015	32

Lijst van tabellen

Tabel 1. Groei in % van het bbp naar volume	9
Tabel 2. Groeivoorzichten in % van het bbp naar volume	23
Tabel 3. Handel in goederen van België naar het VK, per productcategorie	26
Tabel 4. Relatieve aandelen van het Verenigd Koninkrijk als afzetgebied voor de uitvoer van de Belgische verwerkende nijverheid	31
Tabel A1. Relatieve aandelen van het Verenigd Koninkrijk als afzetmarkt van de uitvoer van de Belgische verwerkende nijverheid	36
Tabel A2. Toegevoegde waarde voortgebracht in de verwerkende nijverheid in 2016.....	37

Inleiding

Na de uitslag van het referendum van 23 juni 2016 hebben de Britten ervoor gekozen de Europese Unie te verlaten. De uitstap van het Verenigd Koninkrijk gebeurt weliswaar niet met onmiddellijke ingang, maar zal toch niet zonder economische gevolgen zijn, ook al zijn de effecten moeilijk te becijferen door de onzekerheid die er nog heerst rond de concrete voorwaarden voor de uitstap.

België zal door zijn nabije ligging en door zijn nauwe betrekkingen met het Verenigd Koninkrijk niet immuun blijven voor die uitstap. Het Verenigd Koninkrijk is een van de belangrijkste handelspartners van de eurozone en van België. Tussen 2015 en 2017 bedroeg het aandeel van het Verenigd Koninkrijk in de totale uitvoer van de verwerkende nijverheid van België gemiddeld 8,1 % (nationaal concept) en in de totale invoer 5,0 %. In de loop van de bestudeerde periode bedroeg het aandeel van het Verenigd Koninkrijk in het totaal van de handelsstromen van diensten van België gemiddeld 8,7 % voor de uitvoer en 9,0 % voor de invoer. Naast de vraag van de uitvoer en van de invoer blijken de wederzijdse belangen van beide landen sterk verstrengeld te zijn, met name wat betreft de voorraden directe buitenlandse investeringen, die niet alleen in België maar ook in het Verenigd Koninkrijk zeer groot zijn. Het Verenigd Koninkrijk blijkt voor België een belangrijk investeringsland. Desondanks is de financiële verbondenheid (aandeel DBI's afkomstig uit VK) tussen België en het Verenigd Koninkrijk kleiner dan in de buurlanden. Afgaand op de toegevoegde waarde die voortvloeit uit de finale Britse vraag blijkt het Verenigd Koninkrijk wel belangrijker voor België dan voor onze buurlanden. De brexit zal dus een impact hebben op de buitenlandse handel, maar zeker ook op de directe buitenlandse investeringen, alsook op de financiële markten. Er werd daarom beslist om een "Task Force" op poten te zetten om te kunnen antwoorden op de vragen vanuit het Belgische bedrijfsleven en die ook de minister kan informeren via de ontwikkeling en samenstelling van relevante economische analyses rond de Belgische belangen.

In het kielzog van deze "Task Force" werd een Brexit Monitoring uitgewerkt als gemeenschappelijk project van de Nationale Bank van België, het Federaal Planbureau en de FOD Economie, om de impact van de brexit op de economieën van beide landen te onderzoeken.

Deze nota omvat drie delen. Het eerste deel geeft een stand van zaken van de onderhandelingen tussen de Europese Unie en het Verenigd Koninkrijk. Het tweede deel gaat in op de opmerkelijke feiten die naar voren komen uit de analyse van de economische ontwikkelingen in het Verenigd Koninkrijk op basis van de laatste economische, financiële en commerciële kortetermijnindicators, alsook voor België voornamelijk doorheen handelsbetrekkingen en toegevoegde waarde. Het laatste deel licht de Brexit Impact Scan toe, alsook de roadshow die uitgewerkt werd om de ondernemingen voor te bereiden op de brexit.

Deze nota zal op kwartaalbasis bijgewerkt worden ter voorlegging aan minister Peeters.

De voorliggende analyse werd afgesloten op **21 januari 2019**.

1. Stand van zaken van de onderhandelingen

1.1. Huidige stand van de onderhandelingen¹

- De onderhandelingen tussen de Europese Unie (EU) en het Verenigd Koninkrijk (VK) over een **Terugtrekkingsakkoord (TA)** en een **politieke verklaring betreffende de toekomstige relatie (PV)** zijn sinds november 2018 afgerond.
- Het TA voorziet in een transitieperiode die zou lopen tot en met 2020 (eenmalig verlengbaar met één of twee jaar). Tijdens de overgangsperiode zou het VK geen lid meer zijn van de EU en neemt het geen deel meer aan de politieke besluitvorming. Voor de rest zouden alle huidige EU-regels van kracht blijven voor het VK.
- Van die overgangsperiode zou dan worden gebruikgemaakt om de toekomstige EU-VK-relatie te onderhandelen.
- Het bereikte akkoord werd vervolgens door de Europese Raad (art. 50) op haar vergadering van 25 november bekrachtigd. De **volgende stap is de goedkeuring** van dat akkoord door het Britse Lagerhuis en het Europees Parlement, en de formele bekrachtiging van de uittreding van het VK uit de EU door de Raad.
- De oorspronkelijke bedoeling was dat het Britse Lagerhuis zou stemmen over het bereikte akkoord op 11 december 2018, door middel van een zogenaamde “**meaningful vote**”. Maar omwille van groter dan voorziene tegenstand koos eerste minister May ervoor de stemming te verdagen naar 15 januari 2019. Ze zou dan de tussentijd gebruiken om extra ‘garanties’ te bekomen bij de EU dat de ‘backstop’, het mechanisme in het TA dat in geval er geen tijdig akkoord is over een toekomstige VK-EU-relatie een ‘harde grens’ op het Ierse eiland moet voorkomen en de integriteit van de Europese interne markt waarborgt, slechts tijdelijk bedoeld is, en niet als definitieve oplossing. De backstop bestaat uit een douane-unie en de waarborg van een level playing field, van toepassing op gans het VK, met daarbij regelgevende alignering met de EU voor Noord-Ierland.
- In een **vertrouwensstemming** binnen de conservatieve partij op 12 december 2018 stemden meer Conservatieve parlementsleden dan verwacht tegen Theresa May. Desalniettemin behaalde ze een ruime meerderheid. Theresa May kon dus aanblijven, en de regels van de partij voorzien dat er een jaar lang geen nieuwe vertrouwensstemming kan georganiseerd worden. (Dat staat los van een eventuele vertrouwensstemming in de House of Commons zelf).
- Intussen bevestigde de Europese Raad op haar vergadering van 13 december 2018 dat er niet opnieuw kan onderhandeld worden over het TA, maar dat de ‘backstop’ slechts als ‘verzekeringsspolis’ bedoeld is, en dat de Unie klaarstaat om snel werk te maken van de onderhandelingen voor een toekomstige relatie om de activatie van de ‘backstop’ te vermijden. De voorzitters van de Europese Raad en van de Commissie bevestigden dat nogmaals in een brief aan Theresa May op 14 januari 2019.

¹ De redactie van dit hoofdstuk werd afgesloten op 14 januari, op de vooravond van de stemming in het Britse parlement.

1.2. Volgende stappen

- Om het TA en de PV tijdig (dat is, voor de voorziene uittredingsdatum van 29 maart 2019) geratificeerd te krijgen, zou het uiteraard best zijn dat het Britse Lagerhuis er op 15 januari 2019 mee instemt. Op die manier kan ook het Europees Parlement (dat na het Lagerhuis zal stemmen en waar geen problemen worden verwacht) het akkoord goedkeuren en de Raad haar zegen geven. Nu dat steeds onwaarschijnlijker lijkt, is het **moeilijk om voorspellingen te doen** over wat er staat te gebeuren.
- Eén mogelijkheid is dat het pakket met een kleine minderheid in het Britse Lagerhuis wordt verworpen. Eerste minister May zou dan nogmaals kunnen proberen extra toegevingen te bekomen bij de EU, maar het is onzeker wat de EU haar kan bieden, en of het akkoord dan de tweede keer wél zou worden goedgekeurd.
- Als de nederlaag te groot wordt, liggen alle kaarten in principe opnieuw op tafel. May zou zelf ontslag kunnen nemen, toch opnieuw met de EU trachten te onderhandelen, de oppositie zou kunnen pogen de regering te doen vallen, nieuwe verkiezingen worden uitgeschreven, een nieuw referendum dat voor 'remain' stemt ... Het is weinig zinnig hiernaar te gissen, maar in die gevallen is het waarschijnlijk dat het VK om een **verlenging van de art. 50 periode** vraagt, en dus later dan 29 maart 2019 formeel zou uittreden om een 'no-deal' en bijhorende 'cliff-edge' te vermijden. De EU zou daar dan unaniem mee moeten instemmen. De verlenging van art. 50 wordt wel gecompliceerd door de Europese Verkiezingen, en zou dus idealiter best beperkt worden tot mei 2019 of alleszins tot de dag van aantrede van het nieuwe EP.
- Als er niet tijdig een oplossing wordt gevonden en het VK vraagt geen verlenging aan van art. 50 waar de EU dan unaniem mee akkoord gaat, verlaat het VK de EU op 29 maart 2019 **zonder akkoord**, en dus ook **zonder transitieperiode**. De Europese Commissie bereidt zicht op zo'n scenario voor, en roept alle belanghebbenden op om hetzelfde te doen.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

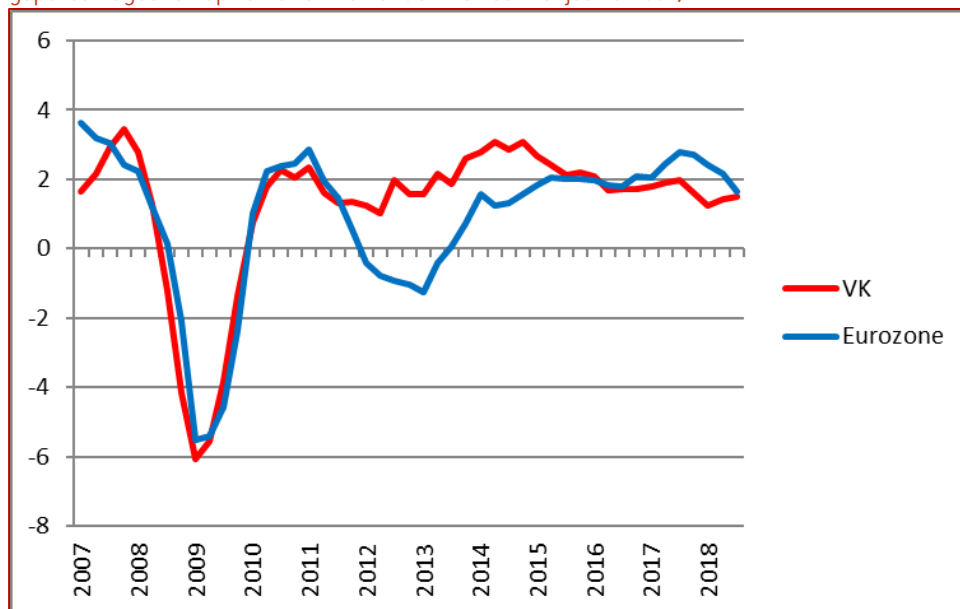
2. Economische ontwikkelingen

2.1. Belangrijkste vaststellingen

- Na een geleidelijke verzwakking sinds 2015 en een daling tot onder het cijfer van de eurozone vanaf 2016, bleef de jaarlijkse groei van het bbp stabiel bij ongeveer 1,5 % liggen in het tweede en het derde kwartaal van 2018. Tegelijk verzwakte de conjunctuur in de eurozone in de loop van 2018.
- Dankzij impulsen van het monetaire beleid en minder strenge begrotingsdoelstellingen had de kwartaalgroei van het bbp in de tweede helft van 2016, net na het referendum, vrij goed stand gehouden. De groei vergeleken met het jaar ervoor nam af met 2 % in het derde kwartaal van 2017 en zakte naar 1,3 % in het eerste kwartaal van 2018. Hij herpakte zich daarna en steeg naar 1,5 % in het derde kwartaal met name dankzij een bijzonder warme zomer die de gezinnen tot consumptie aanzette. De eurozone van haar kant kende een vertraging van de activiteit vanaf het einde van 2017 door de vertraging van de buitenlandse vraag.

Grafiek 1. Bbp naar volume

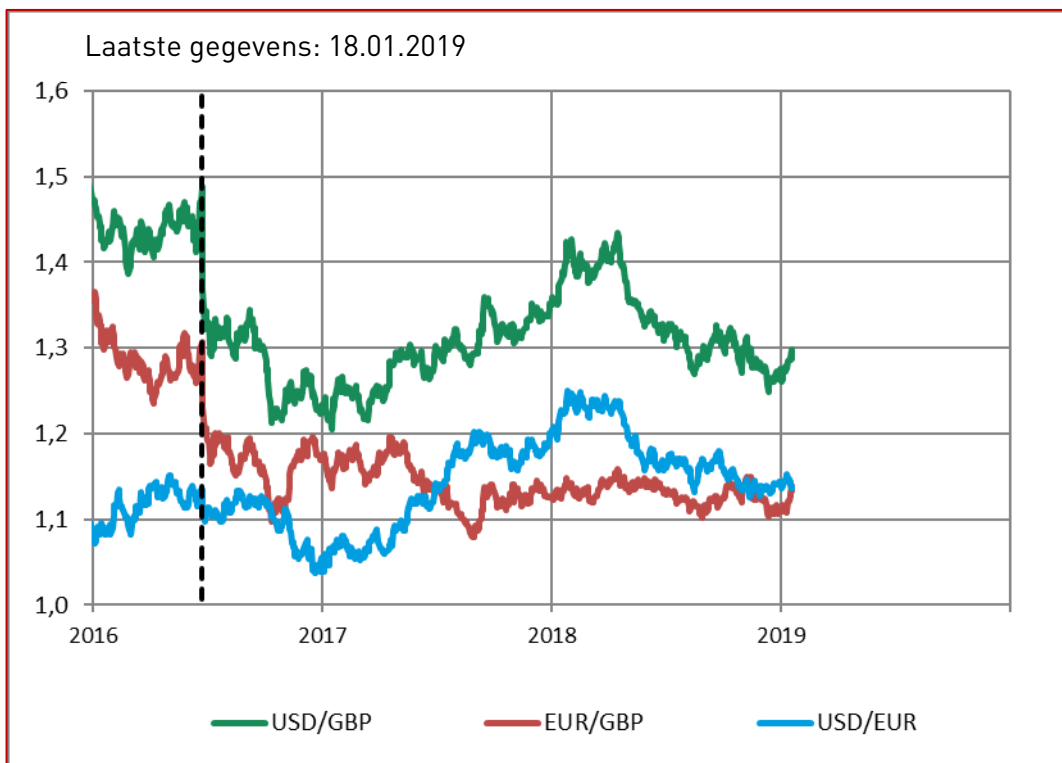
(veranderingspercentages ten opzichte van hetzelfde kwartaal het jaar ervoor)

Bron: Eurostat.

Het meest opvallende effect van de brexit was de daling van het pond sterling. Na een hoog peil bereikt te hebben in november 2015 (1,43 euro voor 1 GBP) zakte de koers van de Britse munt. Die had reeds 8,5 % verloren op 22 juni 2016 aan de vooravond van het referendum. Die beweging versterkte zich nog onmiddellijk na het referendum. De koers bedroeg nog slechts 1,08 euro voor 1 GBP op het eind van de maand augustus 2016. Sinds het najaar van 2017 schommelt het pond meestal tussen 1,1 en 1,15 euro, waarbij de bewegingen een weerspiegeling zijn van de veranderingen in perceptie van de markten over de vorderingen in de onderhandelingen over de brexit en de acties van het Britse monetaire beleid.

Grafiek 2. Bilaterale wisselkoers van het pond sterling, de euro en de dollar
(daggegevens)

Bron: Thomson Reuters.

Onder invloed van de gestegen invoer nam de inflatie opnieuw toe en steeg in november 2017 tijdelijk uit boven de 3 %, waardoor de koopkracht van de gezinnen uitgehold werd. Naarmate de effecten van de daling van het Britse pond verzwakten, kwam de stijging van de consumptieprijzen terug op 2,4 % (laatste waarneming: oktober 2018). De stijging van de energieprijzen in de loop van 2018 verhinderde een meer uitgesproken vertraging van de inflatie. De binnenlandse factoren (waaronder de spanningen op de arbeidsmarkt) leidden nog niet tot uitgesproken loonstijgingen. Tegenover de sterke arbeidsmarkt (zie ook hieronder) trok de Bank of England begin augustus haar rentevoet met 0,25 procentpunt op naar 0,75 %.

Binnen die context trof de vertraging van de Britse economie voornamelijk de takken en componenten van de binnenlandse vraag.

Onder de sectoren waren het in eerste instantie de op de binnenlandse economie gerichte activiteiten die vertraagden, zoals de diensten, die goed zijn voor 80 % van de Britse economie. Daarentegen was de verwerkende nijverheid de best presterende sector in 2017: de exportbedrijven profiteerden zowel van de toegenomen buitenlandse vraag (vooral die van de eurozone, met een gunstige conjunctuur) als van een beter concurrentievermogen dankzij de daling van het pond sterling. Sinds begin 2018 vertraagt de verwerkende nijverheid, terwijl de diensten de sokkel bieden voor een vrij zwakke groei.

Aan de zijde van de vraagmotoren verzwakten de gezinsconsumptie en de bedrijfsinvesteringen. De gezinsbestedingen verzwakten onder meer door de druk op hun koopkracht, als gevolg van een matig loonverloop en een hogere inflatie. Volgens de enquêtes bij de bedrijfsleiders wor-

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

den de investeringsplannen afgeremd door de onzekerheid en de minder goede langetermijnperspectieven ten gevolge van de brexit, in weerwil van een aanhoudende mondiale vraag, gunstige financiële voorwaarden en intensief gebruikte productiecapaciteiten. Omgekeerd had de opvallende daling van het pond sterling de uitvoer van goederen (en diensten) helpen ondersteunen tegen een achtergrond van een vertragende buitenlandse vraag. Aangezien dat een minder doorslaggevende factor betreft, vertraagde de groei van de uitvoer fors sinds het vierde kwartaal van 2017, om dan in de loop van 2018 negatief te worden. Door het erg hoge gehalte invoer van de Britse uitvoer volgde de invoer een vergelijkbare trend.

In totaal was de groei van het bbp van midden 2016 tot het derde kwartaal van 2018 één procentpunt lager dan voor het referendum geraamd was. Die minder goede prestatie heeft vooral te maken met een geringere groei zowel van de bestedingen als van de investeringen, en voor die laatste vooral die van de ondernemingen. Die negatieve verrassingen werden gedeeltelijk gecompenseerd door een grotere bijdrage dan verwacht van de netto-uitvoer.

Ondanks de vertraging van de activiteit bleef de situatie op de arbeidsmarkt zeer bemoedigend. In juni daalde de werkloosheidsgraad naar een historisch lage 4 %, en het aantal tewerkgestelden nam nog toe in het tweede kwartaal 2018. Uit de enquêtes van de Bank of England blijkt overigens dat de bedrijfsleiders grotere wervingsproblemen ondervinden dan voor de financiële crisis van 2008. Opvallend is dat sinds het referendum de toestroom van migranten uit de EU verminderd is. Bovendien heeft de groei van het gemiddelde dagelijkse inkomen van de werknemers de inflatie overschreden, wat de uitholling van de koopkracht gestopt heeft.

De macro-economische vooruitzichten, zoals opgesteld op het einde van het afgelopen jaar door de belangrijkste Britse en internationale instellingen, convergeerden naar een groei van 1,3 % voor 2018 in het Verenigd Koninkrijk en bevestigen daarmee de economische vertraging. De nationale organisaties verwachten een opleving van de bedrijvigheid in 2019 (bij gunstige hypothesen voor de brexit) dankzij de impuls van het begrotingsbeleid die in de begroting 2019 gegeven wordt, terwijl de internationale organisaties de richting onzekerder zien.

Tabel 1. Groei in % van het bbp naar volume

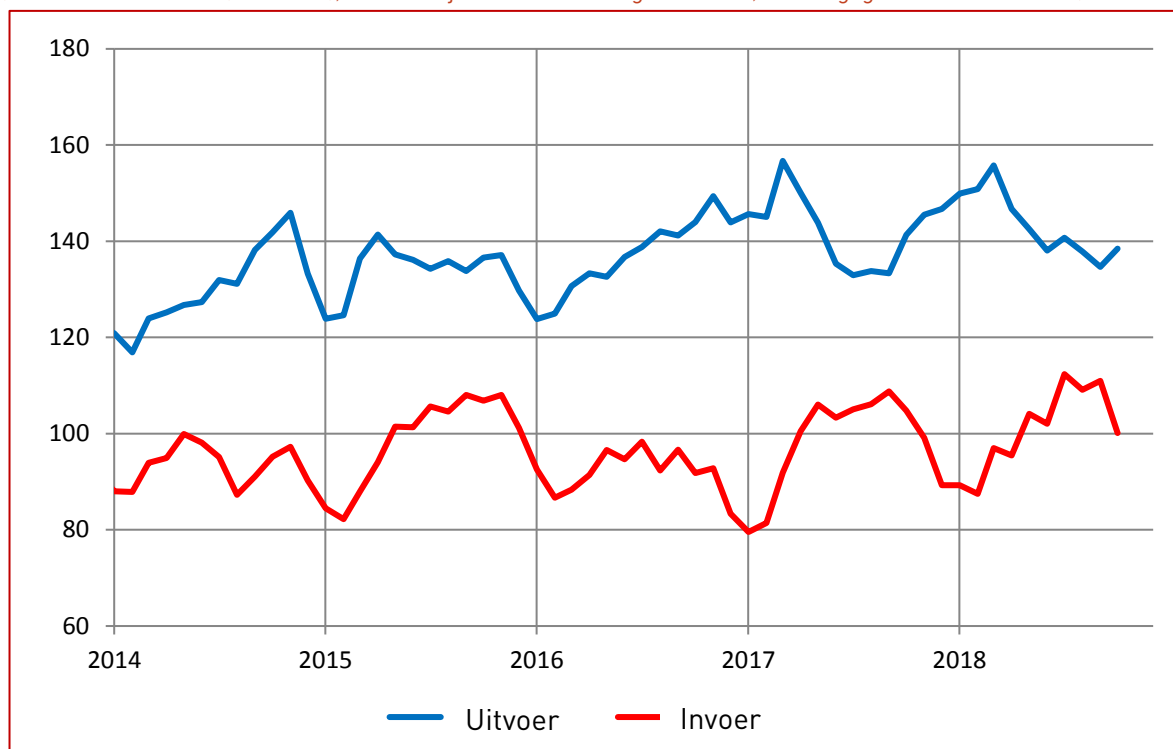
	2016	2017	2018	2019	2020
Verenigd Koninkrijk					
Bank of England (november 2018)	1,8	1,7	1,3	1,7	1,7
OBR (oktober 2018)	1,8	1,7	1,3	1,6	1,4
EC (november 2018)	1,8	1,7	1,3	1,2	1,2
IMF (oktober 2018)	1,8	1,7	1,3	1,5	1,5
OESO (november 2018)	1,8	1,7	1,3	1,4	1,1
Eurozone					
EC (november 2018)	1,9	2,4	2,1	1,9	1,7

Noot: eind december stelde het ONS de groei voor 2017 opwaarts bij naar 1,8 %.

Op het vlak van het handelsverkeer tussen België en het Verenigd Koninkrijk uitte zich de onzekerheid rond het referendum over de brexit voornamelijk in de bewegingen van de Britse munt en in de vertraging van de binnenlandse vraag van het land. Hoewel die ontwikkelingen van invloed waren op de marktvoorwaarden van de Belgische exportbedrijven, wijzen de gegevens over de buitenlandse handel momenteel nog niet op een breuk in het goederenverkeer tussen België en het Verenigd Koninkrijk. Het handelsoverschot van België ten opzichte van het Verenigd Koninkrijk is overigens aanzienlijk gebleven, met een bedrag van ongeveer 6,7 miljard euro in 2017 en ongeveer 4,5 miljard voor de eerste negen maanden van 2018.

Grafiek 3. Goederenverkeer tussen België en het Verenigd Koninkrijk, 2014-2018

(indexen naar waarde (2010=100); voortschrijdend driemaandsgemiddelde; laatste gegevens: oktober 2018)

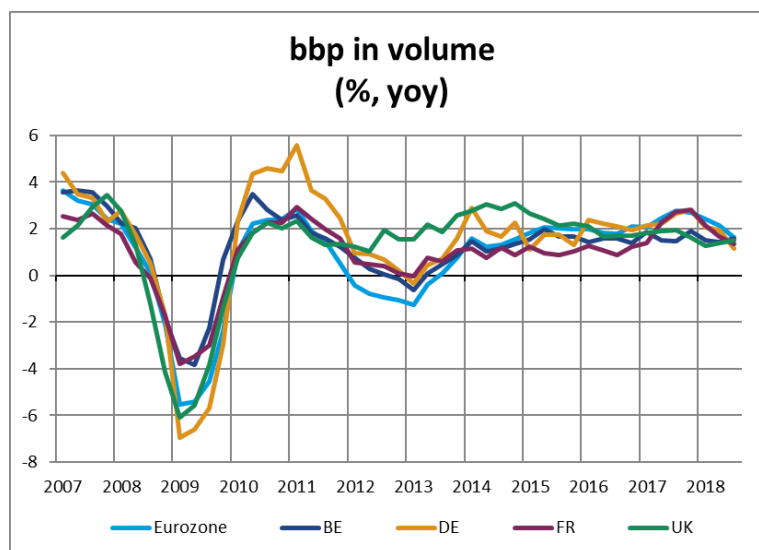
Bron: INR.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

2.2. Economische indicatoren van het Verenigd Koninkrijk

Grafiek 4. Bbp in volume in het Verenigd Koninkrijk

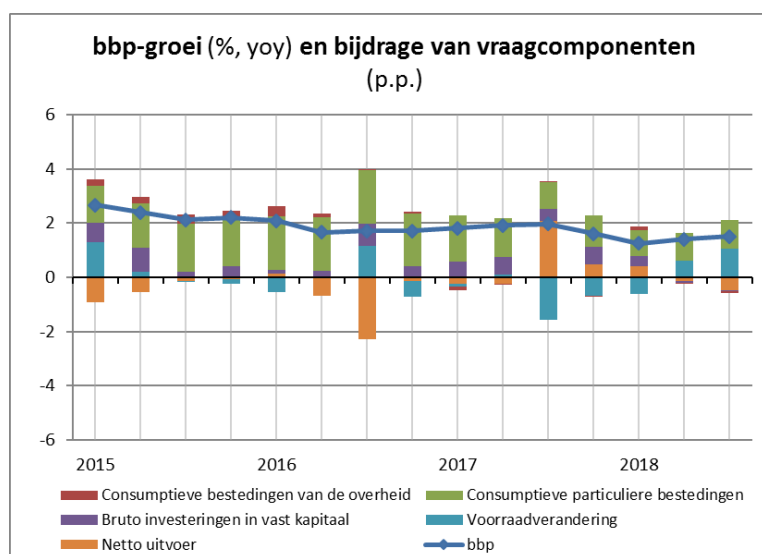
(veranderingspercentages ten opzichte van hetzelfde kwartaal het jaar ervoor)

Bron: Eurostat.

- Sinds het tweede kwartaal van 2016 lag de groei van het bbp t.o.v. het jaar ervoor in de eurozone hoger dan die van het Verenigd Koninkrijk. Het groeiver-schil, in het eerste kwartaal van 2018 nog in het voordeel van de eurozone, is sterk verminderd en de groeicijfers liggen nu bijna gelijk, met 1,6 % voor de eurozone en 1,5 % voor het Verenigd Koninkrijk in het derde kwartaal van 2018. Dat is het gevolg van een vertraging van de groei in de eurozone en een versnelling van de groei in het Verenigd Koninkrijk.
- De groei van het Britse bbp was met name zwakker dan die in Duitsland, Frankrijk en België sinds het vierde kwartaal van 2017. Het is pas in het derde kwartaal van 2018 dat de groei van de Britse activiteit hoger is dan die van Duitsland en van Frankrijk, maar wel lager dan in België.
- Tot slot zien we dat in het eerste kwartaal van 2018 het Verenigd Koninkrijk zijn laagste niveau van economische groei bereikte sinds het tweede kwartaal van 2012.

Grafiek 5. Verenigd Koninkrijk: bijdrage van de componenten van de vraag aan de groei van het bbp
(jaar op jaar in procent, bijdrage aan de groei in procentpunt)

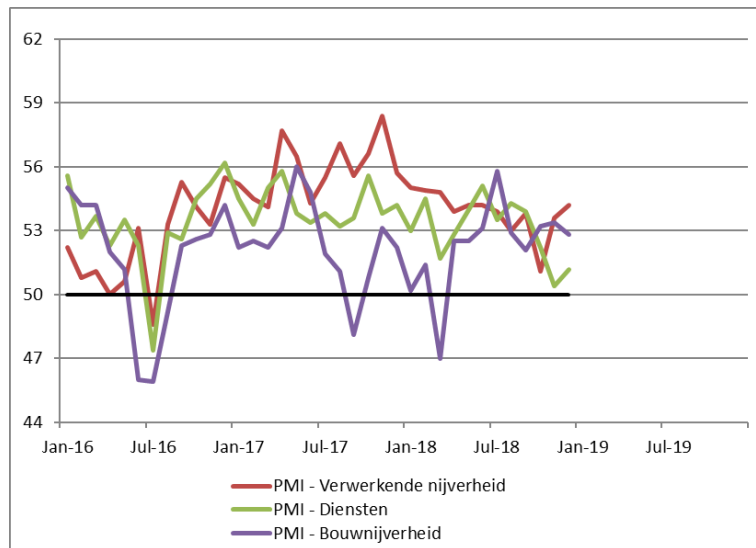
- Voor de geanalyseerde periode als geheel trekt de binnenlandse vraag de groei van het Britse bbp naar omhoog (jaar op jaar), behalve in het derde kwartaal van 2017, waar die rol ingenomen wordt door de netto-uitvoer.
- Binnen de binnenlandse vraag is de privéconsumptie overigens de belangrijkste motor van de economische groei tijdens de onderzochte periode als geheel, hoewel zij geleidelijk aan dynamiek inboet.
- In het tweede en het derde kwartaal van 2018 reduceerden de investeringen de Britse economische groei met 0,1 procentpunt, terwijl zij er voorheen positief toe bijdroegen.
- Hetzelfde geldt voor de netto-uitvoer, die opnieuw de economische groei afremde in het tweede en het derde kwartaal van 2018, na er positief toe bijgedragen te hebben sinds het derde kwartaal van 2017.

Bron: Eurostat.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Grafiek 6. Conjunctuurindicatoren PMI voor het Verenigd Koninkrijk

(Maandgegevens)

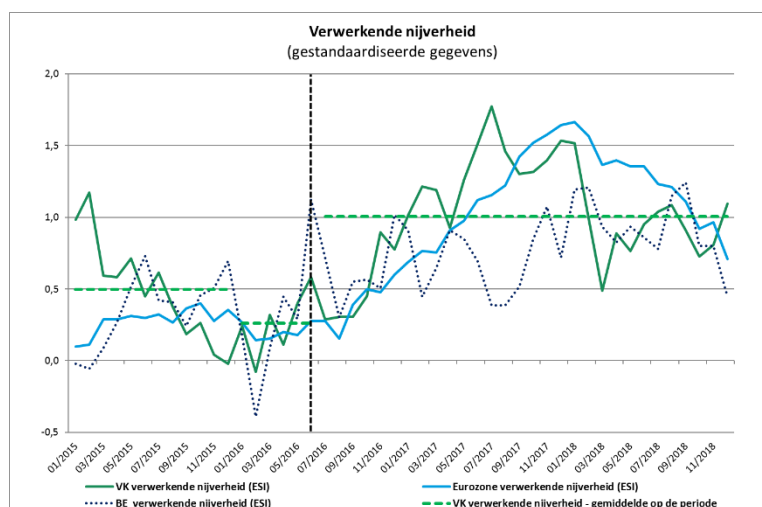

Bron: Thomson Reuters (Markit – PMI).

- Na bijna twee jaar lang een stijgende trend gekend te hebben, met een piek in november 2017, vertoonde de Britse PMI-index (Purchasing Managers' Index), die de activiteit in de verwerkende nijverheid weerspiegelt, het hele jaar 2018 lang een omgekeerde tendens. De PMI-index blijft evenwel boven de 50, synoniem met expansie, en lijkt zelfs terug te gaan stijgen naar het einde van het jaar toe, hoewel het nog te vroeg is om van een trendwijziging te spreken.
- De PMI-index in de diensten vertoonde een gekarteld verloop tijdens het eerste deel van 2018. Hij dook echter naar beneden in het tweede deel van het jaar en kwam gevaarlijk dicht in de buurt van de drempel van economische recessie (een waarde beneden 50).
- Na in maart 2018 onder de lat van 50 gezakt te zijn, vertoonde de PMI-index in de bouw vanaf april terug een stijging en bereikte hij in juli 2018 een nieuwe piek (55,8) alvorens dan terug te zakken.

Grafiek 7. Conjunctuurindicatoren voor de verwerkende nijverheid

(Maandgegevens, indicatoren ESI)

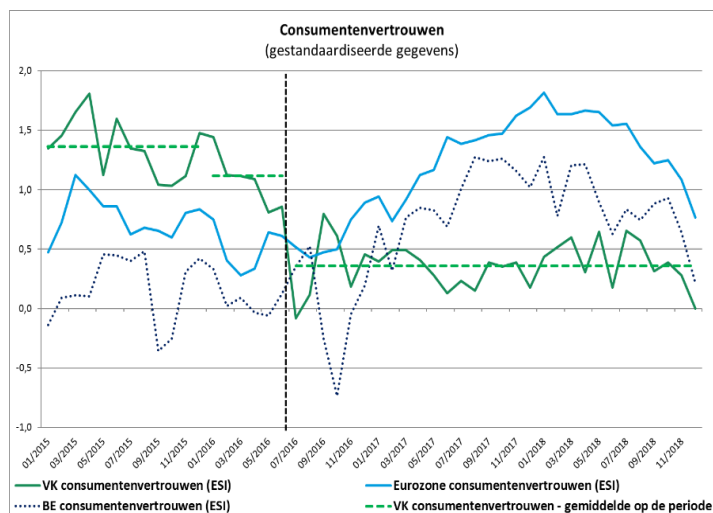
- Het vertrouwen van de Britse ondernemers in de industrie, gemeten volgens de ESI-indicator (gestandaardiseerde gegevens), nam tijdelijk af tijdens de zomer van 2016. Het herpakte zich nadien bijna ononderbroken en bereikte een “top” in juli 2017. Sindsdien nam het vertrouwen van de Britse ondernemers in de industrie terug af, en nog het meest opvallend in 2018, toen het vanaf februari onder het gemiddelde peil post referendum zakte.
- Het gemiddelde vertrouwenspeil, gemeten sinds de resultaten van het referendum tot december 2018, blijft hoger dan dat van 2015, hoewel de Angelsaksische ondernemers zich in 2018 ongeruster tonen bij het naderen van de effectieve datum van de uitstap van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie.
- Het vertrouwen van de ondernemers in de eurozone kende een soortgelijke tendens als in het Verenigd Koninkrijk. Terwijl de trend in 2017 in stijgende richting ging, begon ze bijna ononderbroken te zakken sinds februari 2018.

Bronnen: Thomson Reuters, Ecfm.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Grafiek 8. Consumentenvertrouwen: internationale vergelijking

(Maandgegevens, ESI-indicatoren)

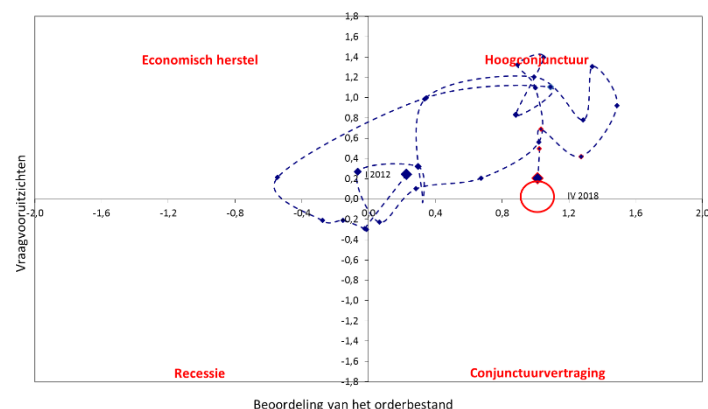

Bronnen: Thomson Reuters, Ecfm.

- Het vertrouwen van de consumenten in het Verenigd Koninkrijk (ESI, gestandaardiseerde gegevens) blijft sinds het referendum op een relatief zwak peil. Terwijl het vertrouwen van de Britse consumenten al minder groot is dan voordien, vertoonde dat nog een opvallende daling op het einde van 2018, toen het onder het gemiddelde peil zakte dat genoteerd werd sinds het referendum. Dat vertrouwensverlies is voornamelijk te verklaren door de algemene economische bezorgdheid en de vrees voor een hogere werkloosheid voor de komende 12 maanden.
- Getuige van een minder gunstige conjunctuur daalde het consumentenvertrouwen in 2018, na een piek bereikt te hebben in januari, zowel in de eurozone als in België. De vrees voor een verslechtering van de economische situatie in de komende 12 maanden is eveneens aanwezig.

Grafiek 9. Conjunctuur in de nijverheid in het Verenigd Koninkrijk: I 2012-IV 2018

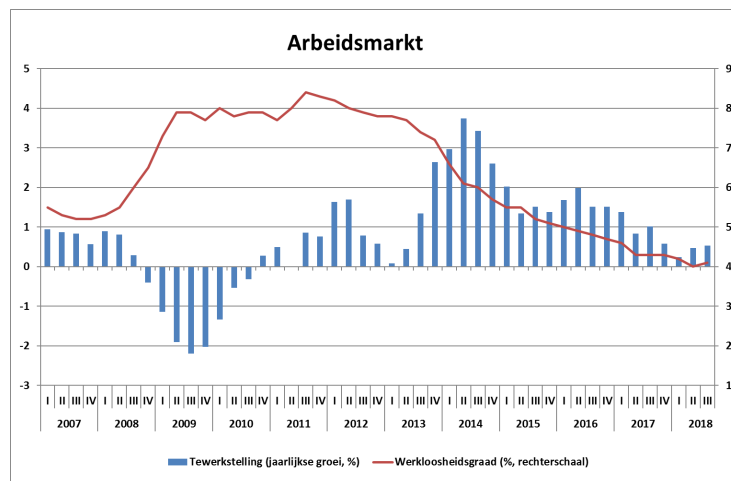
(gestandaardiseerde vorm [1985])

Bron: Ecfm.

- De Britse ondernemers getuigden enerzijds van enig optimisme in de verwerkende nijverheid, die profijt haalde uit de economische opleving in de eurozone en uit de toegenomen concurrentiekracht door de daling van het pond sterling, maar vertoonden een toenemend pessimisme in de vraagverwachtingen voor het vierde kwartaal van 2018.

Grafiek 10. Arbeidsmarkt in het Verenigd Koninkrijk
(kwartaalgegevens)

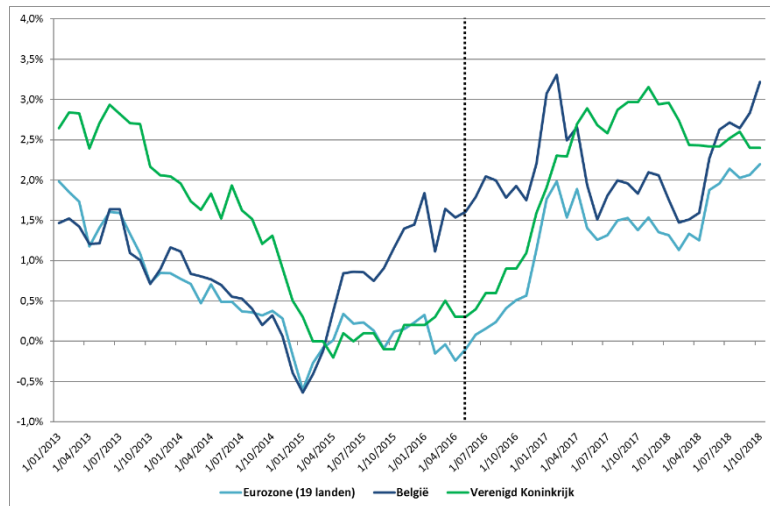

- Door de verwachte strengere regels in het Verenigd Koninkrijk voor immigratie van werknemers (ook uit de EU) stopte de instroom van werknemers uit Oost-Europa en Britse ondernemers ondervinden problemen met het vinden van personeel in een bepaald aantal sectoren. Behalve in het derde kwartaal van 2017 vertraagde de groei van de tewerkstelling sinds het referendum tot het eerste kwartaal van 2018, om dan terug te versnellen in het tweede en het derde kwartaal van 2018.
- De werkloosheidsgraad in het Verenigd Koninkrijk vervolgde globaal de dalende trend die ingezet was in het eerste kwartaal van 2012 en bereikte zelfs het laagste peil sinds 1975 in het tweede kwartaal van 2018 (4,0 %). Die daling van de werkloosheidsgraad in het Verenigd Koninkrijk kan te verklaren zijn door de toename van onzekere contracten, met name van de zogenaamde "zero hour"-contracten, die de werknemer geen werkschema en dus ook geen vaste vergoeding garandeert. Er wordt een lichte stijging van de werkloosheid genoteerd in het derde kwartaal van 2018, maar die blijft toch op een historisch laag peil.

Bron: Thomson Reuters (op basis van het ONS).

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Grafiek 11. Inflatie in het Verenigd Koninkrijk, in de eurozone en in België
(HICP, maandgegevens)

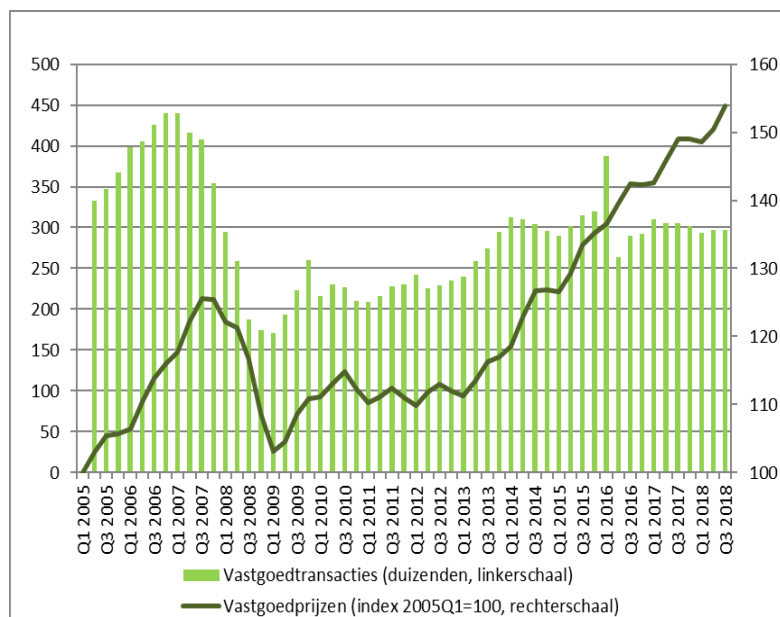

Bron: Eurostat.

- Binnen de context van de daling van het pond sterling (ten opzichte van de dollar en de euro), die ingezet was sinds het einde van 2015 en die nog opvallender was na het referendum, versnelde de inflatie in het Verenigd Koninkrijk vanaf november 2015.
- Na een piek in november 2017 (3,2%), daalde de Britse inflatie naar 2,4 % in oktober 2018.
- Sinds maart 2018 nam de inflatie toe zowel in de eurozone als in België. Ze was zelfs hoger dan de doelstelling van de ECB (2 %) om respectievelijk 2,2 % en 3,2 % te bedragen in oktober 2018.
- De Belgische inflatie ligt daardoor sinds juni 2018 weer hoger dan de Britse.

Grafiek 12. Vastgoedmarkt in het Verenigd Koninkrijk

(kwartaalgegevens)

Bron: Thomson Reuters.

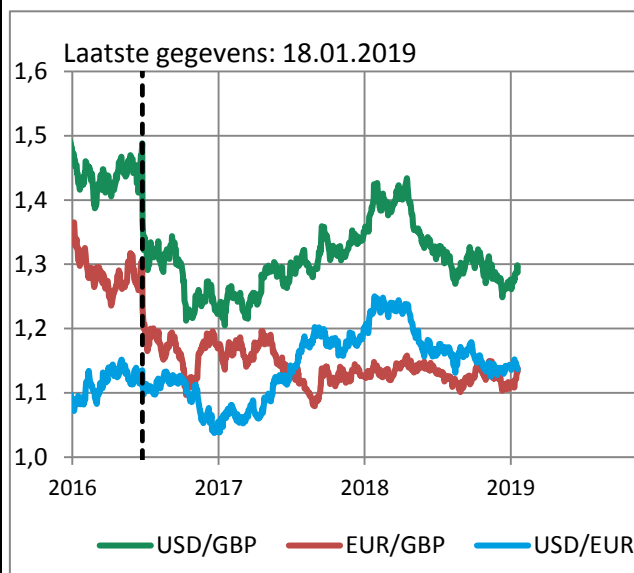
- Tussen het moment van de stemming over de brexit en het einde van 2016 bleef het aantal vastgoedtransacties nauwelijks boven het tienjaargemiddelde (2005-2015). Men ziet een afname met 0,8 % van het aantal transacties in 2017 ten opzichte van 2016, en die daling houdt aan in de eerste negen maanden van 2018 (-3,6 %, vergeleken met het jaar ervoor).
- Het aantal vastgoedtransacties daalde met 9,18 % als men het derde kwartaal van 2018 vergelijkt met het derde kwartaal van 2017.
- De vastgoedprijzen vervolgen hun stijgende beweging die ingezet was in het tweede kwartaal van 2013 en bereiken recordhoogten in het derde kwartaal van 2018, waardoor de vrees voor een mogelijke vastgoedbel terug de kop opsteekt.
- De vastgoedprijs steeg met 4,8 % als men het derde kwartaal van 2018 vergelijkt met het derde kwartaal van 2017.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

2.3. Financiële markten en wisselkoersen

Grafiek 13. Wisselkoersen

Daggegevens tot 18.01.2019

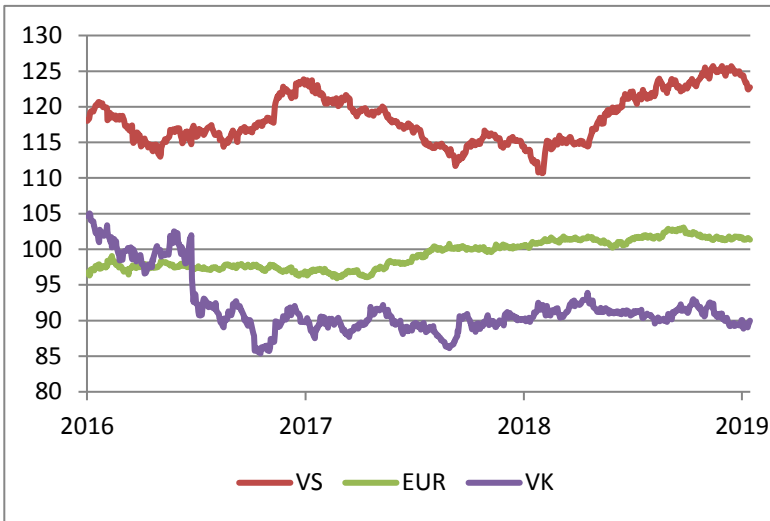

- Na een forse daling van het pond sterling volgend op het resultaat van het referendum (koersdaling met 8,1 % en 5,8 % ten opzichte van respectievelijk de dollar en de euro de dag na het referendum), bleef de dalende trend van de wisselkoers van het pond aanhouden tot augustus 2016. Na de maatregelen van de Bank of England begin augustus bleef het pond relatief stabiel.
- Afgezien van enkele onderbrekingen of tijdelijke oplevingen bleef het pond sterling vanaf oktober 2016 verder dalen ten opzichte van de euro. De Britse munt bereikte een dieptepunt op 29 augustus 2017 door de onzekerheid rond de brexit, terwijl de euro zich vooral in 2017 herpakte (zelfs ten opzichte van de Amerikaanse dollar) door een sterkere opleving dan verwacht van de Europese economie.
- Sindsdien trok het pond terug aan dankzij de akkoorden die gesloten werden met de EU, in december 2017 over de voorwaarden van de scheiding en in maart 2018 over de overgangperiode. Het pond verzwakte vervolgens door de onenigheid binnen de Britse regering over de te volgen weg in de toekomstige relaties met de EU, met het ontslag van verschillende ministers tot gevolg. Het in november verkregen akkoord gaf het pond een duw in de rug, maar in december bleek dat de eerste minister absoluut geen meerderheid in het Parlement had om het te steunen. Nadat het House of Commons in januari het akkoord verworpen had, steeg het pond lichtjes. De markten gingen ervan uit dat een uitstel van de uitstap uit de EU waarschijnlijker was geworden.
- Begin 2018 herwon het pond sterling het grotendeels ten opzichte van de dollar geleden verlies op het moment van het referendum, gedeeltelijk ook door de daling van de Amerikaanse munt sinds begin 2017. Die werd vervolgens sterker ten opzichte van het pond en de euro.

Bron: Thomson Reuters.

Grafiek 14. Nominale effectieve wisselkoers

(indexen 2014=100)

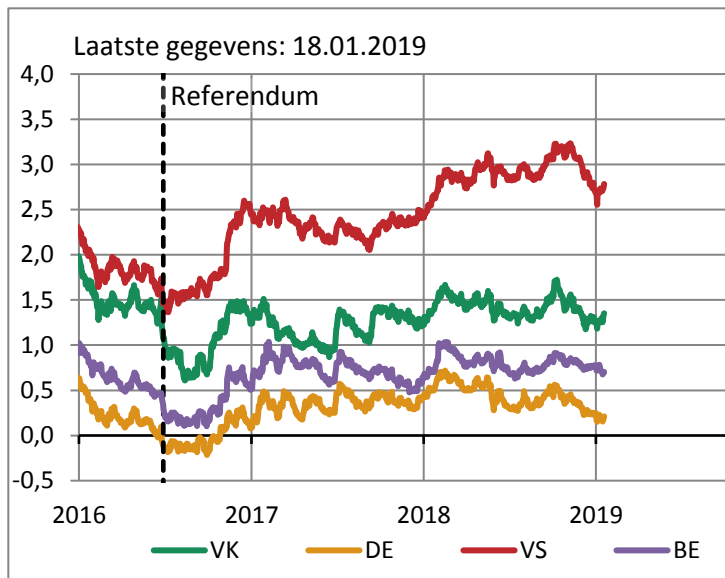

Bron: BRI (op basis van Thomson Reuters).

Een stijging geeft een opwaardering van de valuta weer.

Grafiek 15. Rentevoeten van de staatsobligaties op 10 jaar

(In procent)

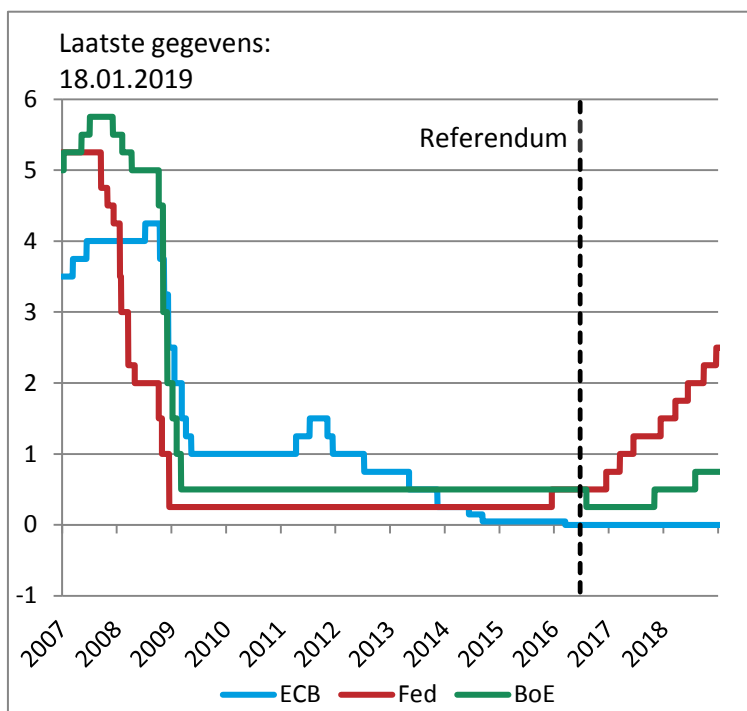
Bron: Thomson Reuters.

- Na de aankondiging van een gunstig resultaat voor de brexit bij het Britse referendum daalden de langetermijnrentevoeten in mindere of meerdere mate naargelang de valutadevisen.
- Die beweging keerde om in oktober 2016, toen de langetermijnrentevoeten in stijgende lijn gingen. Dergelijke synchrone stijging suggereert dat er globale factoren werkzaam zijn, zoals de impact van de verkiezingen in de VS.
- Na overal een piek bereikt te hebben begin 2018 zakten de rentevoeten terug. De investeerders richtten hun aandacht nu meer op obligaties in plaats van aandelen, in afwachting van een normalisatie van het Amerikaanse monetaire beleid en in het licht van (geo)politieke onzekerheid, met name voor het handelsbeleid.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Grafiek 16. Rentevoeten van de centrale banken

(In procent)

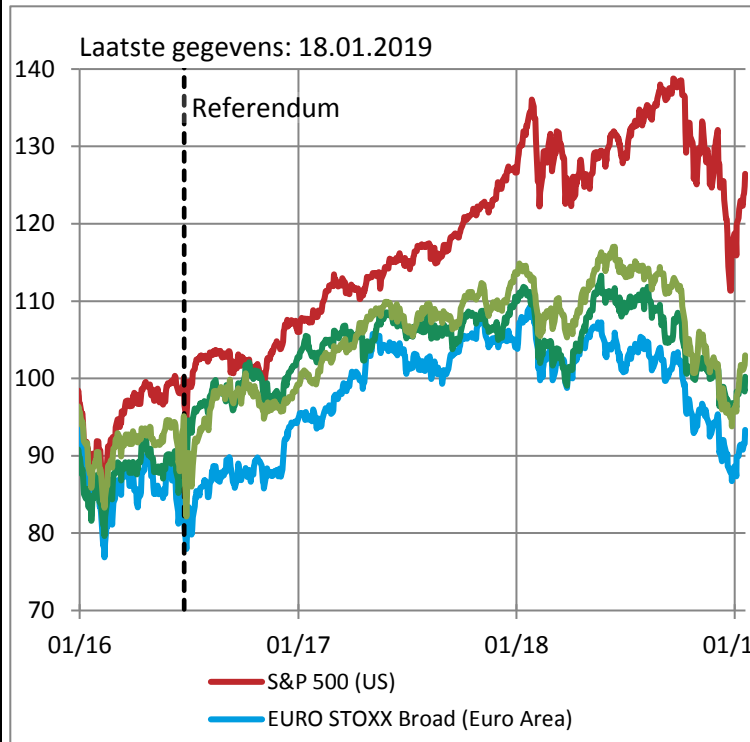

- Na de reacties van de financiële markten en de beurzen op de verrassende uitslag van het referendum nam de Bank of England op 3 augustus 2016 verschillende versoepelende maatregelen. Ze verlaagde met name haar rentevoet met 0,25 procentpunt, breidde haar programma voor de aankoop van staatsobligaties uit, voerde een programma in voor de aankoop van bedrijfsobligaties, en startte een “Term Funding Scheme”, om de transmissie van de daling van de basisrente naar de tarieven van de bankkredieten te bevorderen.
- Op 2 november 2017 bracht ze haar rentevoet terug op het peil van voor het referendum, namelijk 0,50 %. Zij hield daarbij onder meer rekening met de inflatie, die ruim boven haar doel van 2 % was uitgekomen. Tegelijk werd het “Term Funding Scheme” opgedreven.
- Tegen de achtergrond van een aantrekkende economie voerde de Federal Reserve van haar kant verschillende verhogingen van haar basisrente uit, waarmee ze de weg naar een normalisatie van haar beleid opende.
- De Bank of England verhoogde in augustus 2018 opnieuw haar rentevoeten.

Bron: Thomson Reuters.

Grafiek 17. Valutamarkten: voornaamste indexen

(indices 01.06.2015 = 100)

Bron: Thomson Reuters.

- Hoewel de grote mondiale valutamarkten in verschillende mate een daling noteerden van hun indexen **op het moment van het referendum**, werd die schok snel geabsorbeerd.
- De koersen vervolgden hun ontwikkeling binnen een context van Europese expansie.
- De valutamarkten werden **begin 2018** door elkaar geschud, eerst door de vrees voor een snellere normalisatie van het Amerikaanse monetaire beleid en vervolgens ook door de negatieve impact van de dreiging van protectionistische maatregelen, vooral op handelsgebied.
- Binnen een context van toenemende onzekerheden krompen de valutamarkten fors in **sinds midden 2018**, om dan terug te verlevendigen in januari 2019.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

2.4. Groeivoorzichten op middellange termijn

Tabel 2. Groeivoorzichten in % van het bbp naar volume

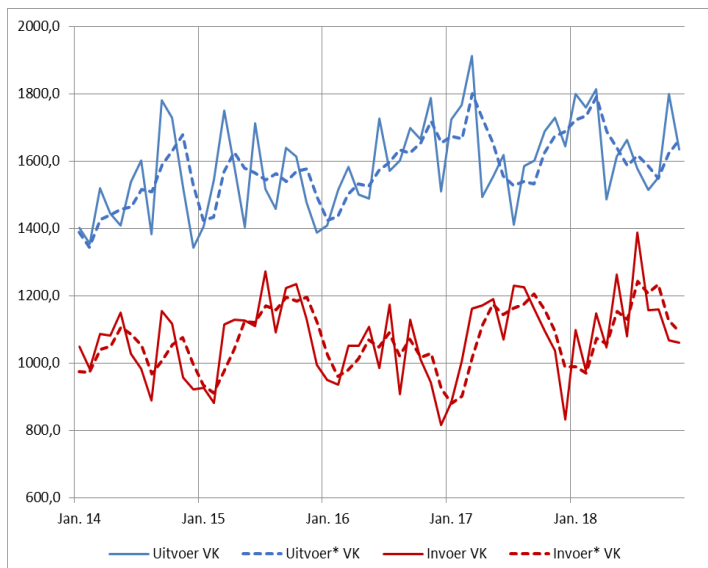
	2016	2017	2018	2019	2020
Verenigd Koninkrijk					
IMF (okt. 2018)	1,8	1,7	1,3	1,5	1,5
EC (nov. 2018)	1,8	1,7	1,3	1,2	1,2
Bank of England (nov. 2018)	1,8	1,7	1,3	1,7	1,7
Office for Budget Responsibility (okt. 2018)	1,8	1,7	1,3	1,6	1,4
OESO (nov. 2018)	1,8	1,7	1,3	1,4	1,1
België					
IMF (okt. 2018)	1,4	1,7	1,5	1,5	1,5
EC (nov. 2018)	1,5	1,7	1,5	1,5	1,4
OESO (nov. 2018)	1,5	1,7	1,5	1,4	1,4
Planbureau (sept. 2018)	1,5	1,7	1,5	1,5	-
Nationale Bank (dec. 2018)	1,5	1,7	1,5	1,4	1,3
Eurozone					
IMF (okt. 2018)	1,9	2,4	2,0	1,9	1,7
EC (nov. 2018)	1,9	2,4	2,1	1,9	1,7
OESO (nov. 2018)	1,9	2,5	1,9	1,8	1,6

2.5. Buitenlandse handel tussen België en het Verenigd Koninkrijk

2.5.1. Overzicht

Grafiek 18. Goederenverkeer tussen België en het Verenigd Koninkrijk

Gegevens naar waarde (miljoen euro)

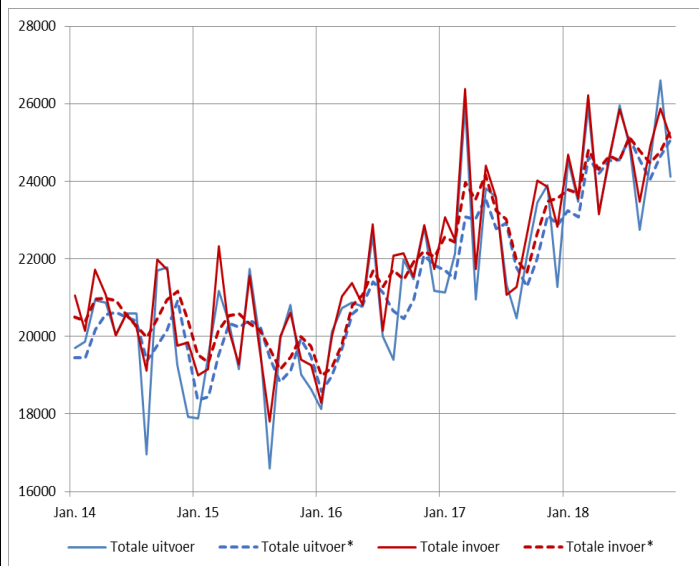
- In de loop van de eerste drie kwartalen van 2018 vertoonde de Belgische uitvoer van goederen naar waarde naar het Verenigd Koninkrijk een zeer lichte stijging jaar op jaar, met een groei van ongeveer 0,7%.
- De Belgische invoer van goederen vanuit het Verenigd Koninkrijk kende ook een enigszins sterkere stijging met een jaargroei van ongeveer 2,2 % in 2018. Op maandbasis wordt evenwel sinds augustus een daling van de invoer waargenomen.
- Op dit moment is het evenwel nog te vroeg om te besluiten dat de waargenomen ontwikkelingen te wijten zouden zijn aan een "brexit-effect". Bovendien blijft het handelsoverschot van België tegenover het Verenigd Koninkrijk aanzienlijk, met ongeveer 6,7 miljard euro in 2017 en ongeveer 4,5 miljard voor de eerste negen maanden van 2018.

Noot: * voortschrijdend driemaandsgemiddelde.
Bron: INR (nationaal concept).

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Grafiek 19. Goederenverkeer tussen België en de rest van de wereld

Gegevens naar waarde (miljoen euro)

- In 2018 vertoonde de Belgische uitvoer naar waarde een groei van zowat 9,1 % in de loop van de eerste drie kwartalen ten opzichte van de overeenstemmende periode van 2017, dat is een veel sterkere groei dan de uitvoer naar het Verenigd Koninkrijk alleen (0,7 %). Die situatie is vooral te verklaren door de aanzienlijke groei van de uitvoer van chemische en aanverwante producten, die meer dan 30 % van de Belgische goederenuitvoer vertegenwoordigt, in het bijzonder naar Duitsland.
- Evenzo kende de Belgische invoer van goederen naar waarde vanuit de rest van de wereld een positieve groei, die bovendien sterker was dan de invoer uit het Verenigd Koninkrijk alleen, welke 7,2 % bedroeg in de loop van de eerste drie kwartalen van het jaar ten opzichte van dezelfde periode van 2017. Die forse toename van de Belgische invoer van goederen is met name te verklaren door de zwaardere nettofactuur voor energieproducten ten opzichte van de rest van de wereld in de loop van die periode.

Noot: * voortschrijdend driemaandsgemiddelde.

Bron: INR (nationaal concept).

2.5.2. Volgens productcategorie

Deze sectie geeft een opsplitsing (SITC) tussen de belangrijkste categorieën van goederen, met de klemtoon op categorieën die als prioritair voor opvolging gelden, meer bepaald voedingsmiddelen en dranken, chemische en farmaceutische producten, machines en vervoermaterieel. Op dit moment kunnen op basis van de ontwikkelingen nog geen veralgemeende effecten van de brexit vastgesteld worden.

Tabel 3. Handel in goederen van België naar het VK, per productcategorie

Wijziging in %.

	2015-2016		2016-2017		2017-2018 (3e kwartaal)	
	Uitvoer	Invoer	Uitvoer	Invoer	Uitvoer	Invoer
Totaal	3,1	-8,9	3,5	8,3	0,7	2,2
0 - Voedselproducten en levende dieren	1,1	10,7	1,2	22,9	0,4	8,6
1 - Dranken en tabak	-24,4	-3,4	23,9	0,0	10,0	38,5
2 - Niet-eetbare grondstoffen, met uitzondering van brandstoffen	-6,5	29,3	-0,7	-7,1	1,7	-3,9
3 - Minerale brandstoffen, smeermiddelen en aanverwante producten	-12,2	-36,2	39,7	45,0	66,7	14,1
4 - Oliën, vetten en wassen van dierlijke of plantaardige oorsprong	3,7	48,3	6,0	83,3	1,9	-3,1
5 - Chemische en aanverwante producten, n.e.g.	26,4	2,3	9,8	4,0	3,1	-1,7
6 - Vervaardigde artikelen die hoofdzakelijk naar grondstof zijn ingedeeld	-7,1	-7,2	3,0	2,6	-4,5	-0,4
7 - Machines en transportmiddelen	0,5	-8,5	-4,2	-2,2	-6,6	2,0
8 - Diverse fabricaten	-4,4	15,3	0,1	1,9	2,9	-21,6
9 - Artikelen en transacties die niet elders in SITC zijn ingedeeld	16,2	-68,3	-26,8	118,9	-99,6	-52,6

Bron: INR.

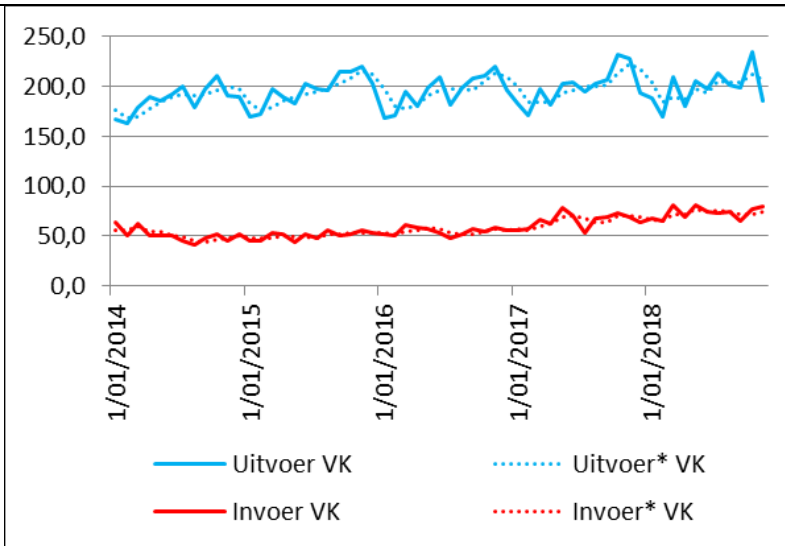
Belangrijk is dat de belangrijke bewegingen die waargenomen werden voor bepaalde categorieën van producten zoals “dranken en tabak” in hun perspectief geplaatst moeten worden, want die laatste categorie vertegenwoordigt slechts een relatief beperkt deel van de uitvoer (1 %) en van de invoer (1 %) in het totale goederenverkeer tussen België en het Verenigd Koninkrijk, waardoor veranderingen in bedragen van slechts enkele miljoenen tot grote veranderingen leiden in termen van groeicijfer. Concreet gaat het bij de toename van de uitvoer en van de invoer van de twee productklassen uit de laatste categorie voornamelijk om tabaksproducten, die een aanzienlijke groei kenden. Daarnaast is de aanzienlijke groei van de Belgische uitvoer tussen België en het Verenigd Koninkrijk van goederen uit de categorie “minerale brandstoffen, smeermiddelen en aanverwante producten” voornamelijk toe te schrijven aan de gestegen uitvoer van gasproducten zowel qua hoeveelheid als qua eenheidswaarde. Dat is, in mindere mate, tevens het geval voor aardolieproducten, die bovendien in de eerste negen maanden van het jaar de belangrijkste factor vormen voor de toename van de invoer vanuit het Verenigd Koninkrijk.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

2.5.2.1 Voedingsproducten

Grafiek 20. Handel in “voedingsproducten” tussen België en het Verenigd Koninkrijk

Gegevens naar waarde (miljoen euro)¹

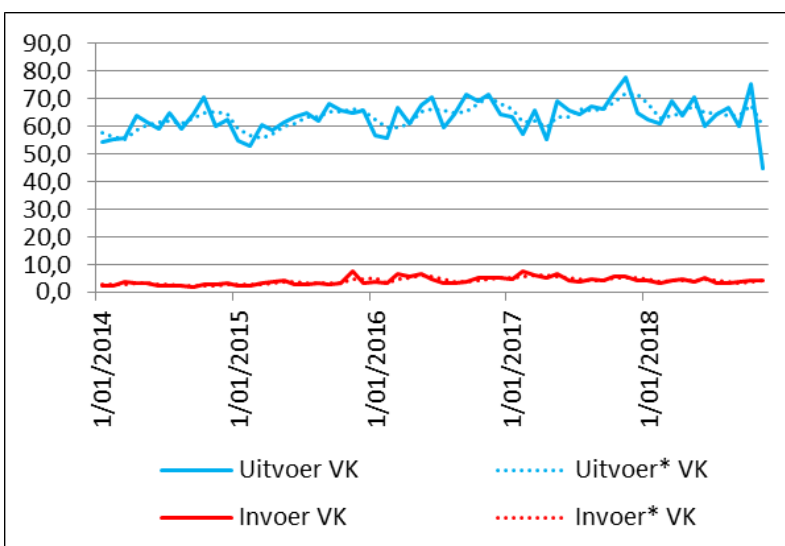
Noot: * voortschrijdend driemaandsgemiddelde

1. Gegevens volgens de classificatie SITC_1 (aggregatie van de productcategorieën: “voedingsproducten en levende dieren” en “Dranken en tabak”).

Bron: INR (nationaal concept).

Grafiek 21. Handel in “groenten en fruit” tussen België en het Verenigd Koninkrijk

Gegevens naar waarde (miljoen euro)¹

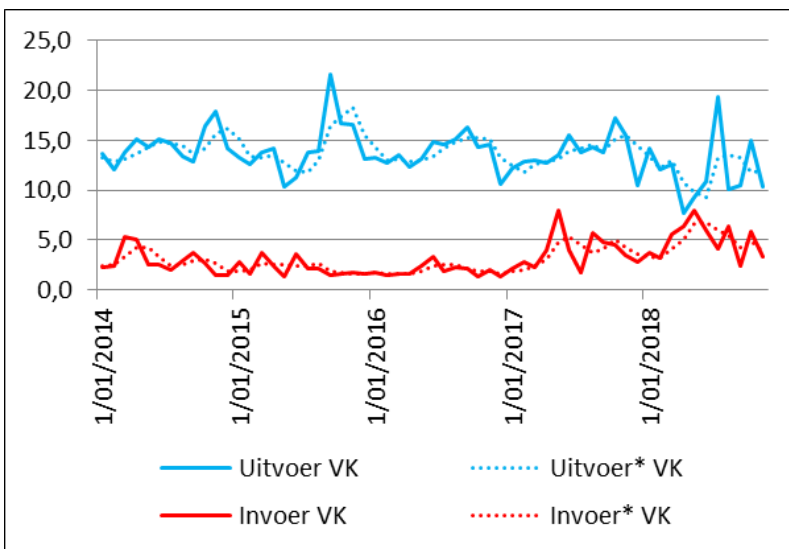
Noot: * voortschrijdend driemaandsgemiddelde

1. Gegevens volgens de classificatie SITC_2 (“groenten en fruit”).

Bron: INR (nationaal concept).

Grafiek 22. Handel in “Suiker en suikerwerk” tussen België en het Verenigd Koninkrijk

Gegevens naar waarde (miljoen euro)¹

Noot: * voortschrijdend driemaandsgemiddelde

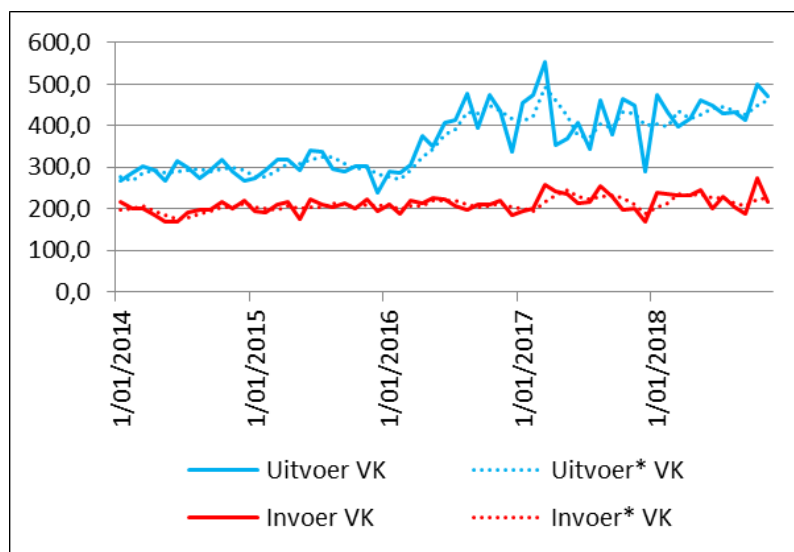
1. Gegevens volgens de classificatie SITC_2 (“suiker, suikerwerk en honing”).

Bron: INR (nationaal concept).

2.5.2.2 Chemische en farmaceutische producten

Grafiek 23. Handel in “chemische en aanverwante producten” tussen België en het Verenigd Koninkrijk

Gegevens naar waarde (miljoen euro)¹

Noot: * voortschrijdend driemaandsgemiddelde

1. Gegevens volgens de classificatie SITC_1 (“chemische en aanverwante producten”).

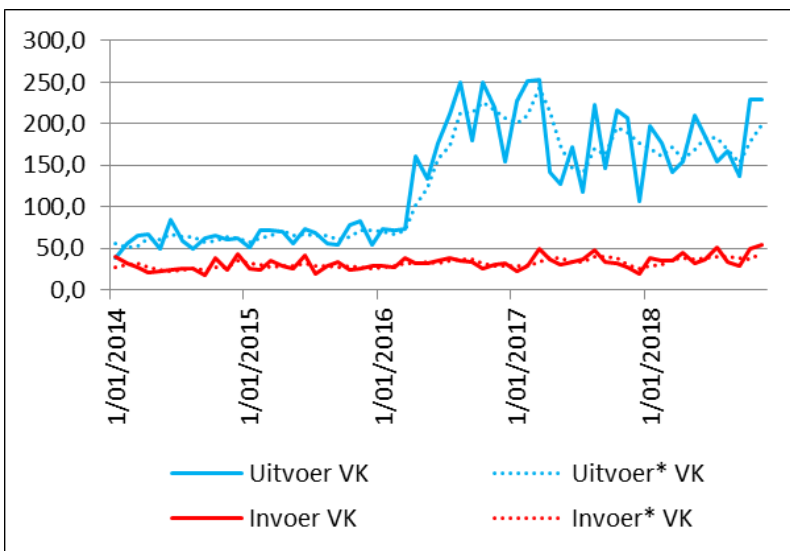
Bron: INR (nationaal concept).

- De stijging van de uitvoer van goederen in 2016 houdt niet rechtstreeks verband met de brexit, maar met de reorganisatie van de activiteiten van een firma uit de farmaceutische sector (zie hieronder voor de categorie specifieke producten “medische en farmaceutische producten”).

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Grafiek 24. Handel in “medische en farmaceutische producten” tussen België en het Verenigd Koninkrijk

Gegevens naar waarde (miljoen euro)¹

Noot: * voortschrijdend driemaandsgemiddelde

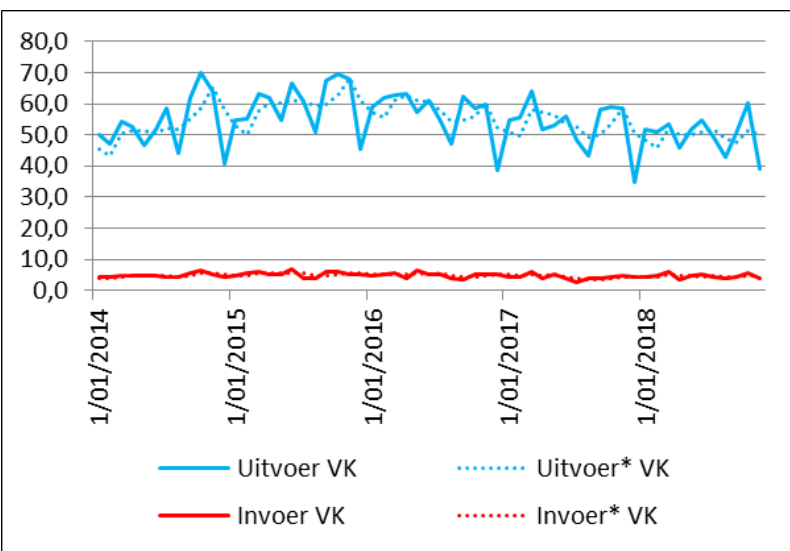
1. Gegevens volgens de classificatie SITC_2 (“medische en farmaceutische producten»).

Bron: INR(nationaal concept).

2.5.2.3 Textielproducten

Grafiek 25. Handel in “textiel” tussen België en het Verenigd Koninkrijk

Gegevens naar waarde (miljoen euro)¹

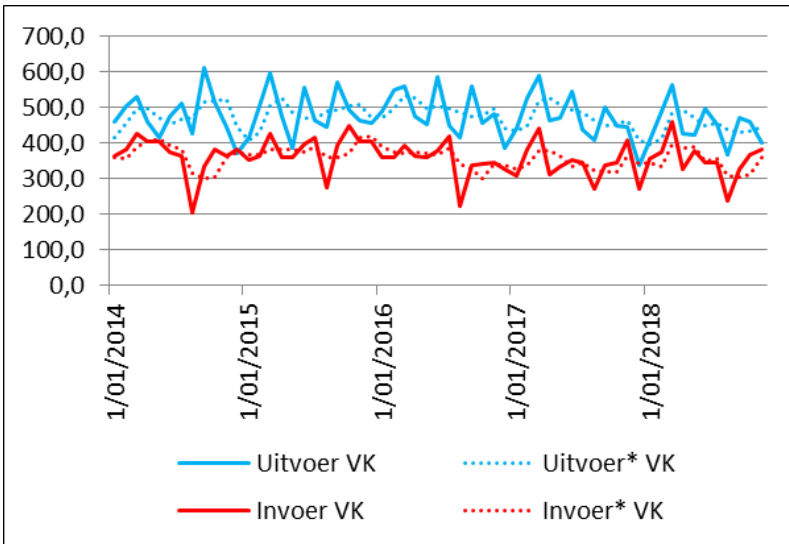
Note: * voortschrijdend driemaandsgemiddelde

1. Gegevens volgens de classificatie SITC_2 (textiel en kleding, n.e.g. en aanverwante producten»).

Bron: INR (nationaal concept).

2.5.2.4. Wegvoertuigen en andere transportmiddelen

Grafiek 26. Handel in “machines en transportmiddelen” tussen België en het Verenigd Koninkrijk
Gegevens naar waarde (miljoen euro)¹

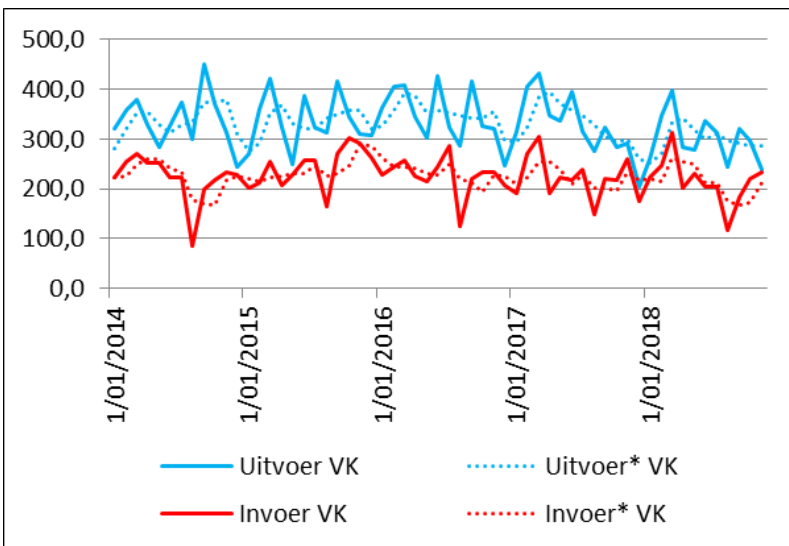
Noot: * voortschrijdend driemaandsgemiddelde

1. Gegevens volgens de classificatie SITC_1 (“machines en transportmiddelen”).

Bron: INR (nationaal concept).

Grafiek 27. Handel in “wegvoertuigen en andere transportmiddelen” tussen België en het Verenigd Koninkrijk

Gegevens naar waarde (miljoen euro)¹

Noot: * voortschrijdend driemaandsgemiddelde

1. Gegevens volgens de classificatie SITC_2 (aggregatie van productcategorieën: “wegvoertuigen” en “andere transportmiddelen”).

Bron: INR (nationaal concept).

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

2.6. Belang van de sectoren voor de Belgische uitvoer naar het Verenigd Koninkrijk in de multilaterale stromen

Het belang van de sectoren volgens de bilaterale stromen moet evenwel genuanceerd worden door rekening te houden met de multilaterale betrekkingen. Dat wil zeggen dat voor een gegeven sector het belang van het Verenigd Koninkrijk als afzetgebied vergeleken moet worden met de andere bestemmingen van de Belgische uitvoer.

Het Verenigd Koninkrijk vormt een **belangrijke partner** voor de Belgische uitvoer² van de **automobielenindustrie** (C29: 13,3 % van de totale Belgische uitvoer van de sector), **de textiel-, kleding- en schoenindustrie** (C13-C15: 13,1 %), **de papierindustrie** (C17: 12,8 %), **de drukkerij en reproductie van opgenomen media** (C18: 11,9 %), **de vervaardiging van andere transportmiddelen** (C30: 10,5 %) en **de voeding- en drankenindustrie** (C10-C12: 9 %). De cijfers met betrekking tot de sectoren waarvoor het Verenigd Koninkrijk een essentiële rol speelt qua afzetgebied voor hun uitvoer zijn weergegeven in tabel 4. Voor de duidelijkheid is de volledige tabel bijgevoegd als bijlage.

Tabel 4. Relatieve aandelen van het Verenigd Koninkrijk als afzetgebied voor de uitvoer van de Belgische verwerkende nijverheid

(Gemiddelde 2015-2017, uitvoer in miljoen euro)

	Uitvoer naar het Verenigd Koninkrijk	Uitvoer naar de wereld	Gewicht van het Verenigd Koninkrijk in de wereld	Gewicht van de sectoren voor het creëren van toegevoegde waarde in de verwerkende industrie
C Verwerkende nijverheid	18.449,4	228.263,2	8,1%	100%
29 Vervaardiging en assemblage van motorvoertuigen	3.794,3	28.585,3	13,3%	4,3%
13-15 Textiel, kleding & leer	937,0	7.141,4	13,1%	2,8%
13 Vervaardiging van textiel	640,2	3.922,7	16,3%	n.b.
14 Vervaardiging van kleding	178,1	2.074,0	8,6%	n.b.
15 Vervaardiging van leer en van producten van leer	118,8	1.144,7	10,4%	n.b.
17 Vervaardiging van papier en papierwaren	424,1	3.315,2	12,8%	2,0%
18 Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	28,8	241,5	11,9%	1,9%
30 Vervaardiging van andere transportmiddelen	283,4	2.689,6	10,5%	1,8%
10-12 Voedingsmiddelen, dranken & tabaksproducten	2.322,1	25.707,2	9,0%	15,8%
10 Vervaardiging van voedingsmiddelen	2.160,5	22.689,4	9,5%	n.b.
11 Vervaardiging van dranken	157,8	2.619,0	6,0%	n.b.
12 Vervaardiging van tabaksproducten	3,8	398,9	1,0%	n.b.

Bron: NBB, nationaal concept. Toegevoegde waarde niet beschikbaar op gedetailleerd niveau voor de textiel- en kledingindustrie (C13-C15) en de voeding- en drankenindustrie (C10-C12).

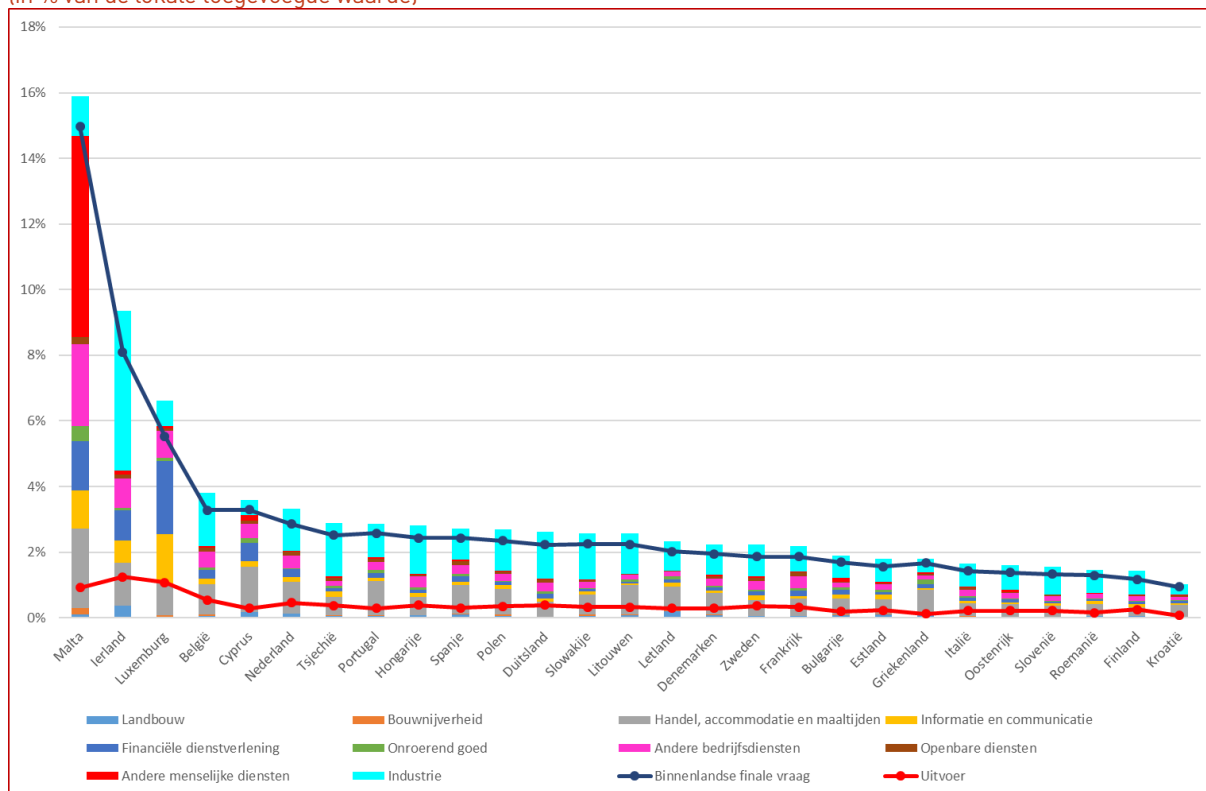
Let wel, een hoog percentage betekent niet noodzakelijk een hoog absoluut bedrag. Terwijl de uitvoer van de chemische industrie naar het Verenigd Koninkrijk slechts 5,8 % van de Belgische uitvoer van die industrie uitmaakt, bedraagt ze gemiddeld op jaarbasis wel ongeveer 2,6 miljard euro tijdens de beschouwde periode. Omgekeerd ligt het cijfer bij 16,3 % voor de uitvoer van de vervaardiging van textiel, maar die is slechts goed voor een jaargemiddelde van 640,2 miljoen euro voor de beschouwde periode.

Ter informatie, de in de tabel 4 opgenomen industriële sectoren die het belangrijkste relatieve aandeel hebben voor het Verenigd Koninkrijk als afzetgebied zijn niet economisch de belangrijkste sectoren in termen van toegevoegde waarde (zie laatste kolom van tabel 4). De volledige tabel van de toegevoegde waarde van de verwerkende nijverheid vindt u als bijlage.

² Volgens de NACEBEL-nomenclatuur 2008, nationaal concept en gemiddelde voor de periode 2015-2017.

2.7. Toegevoegde waarde van de lidstaten in de totale finale Britse vraag³

Grafiek 28. Integratie in de Britse waardeketen, 2015
(in % van de lokale toegevoegde waarde)

Bron: OESO (TiVA), eigen berekeningen.

- In 2015⁴ bedroeg het aandeel van de Belgische toegevoegde waarde gegenereerd door de Britse totale finale vraag 3,8 % (gegevens TiVA, OESO), waarvan 3,3 % door de Britse binnenlandse vraag en 0,5 % door de uitvoer van het Verenigd Koninkrijk naar de rest van de wereld. De Belgische toegevoegde waarde⁵ in de Britse totale finale vraag bedroeg 1,6 % voor de industrie, terwijl dat voor de diensten 2,2 % was. Onder de sectoren wordt de toegevoegde waarde voornamelijk gecreëerd door de chemische industrie en de overige zakelijke dienstverlening (elk 0,5 % van de Belgische toegevoegde waarde). Onder de andere landen van de Europese Unie genereerde de Britse totale finale vraag 9,3 % van de totale toegevoegde waarde van Ierland, waarvan 8,1 procentpunt gecreëerd werd door de Britse binnenlandse vraag en 1,2 procentpunt door de Britse uitvoer naar de rest van de wereld.
- De Britse finale vraag was vooral in het voordeel van de sector voeding en dranken (1,5 %) en de chemische nijverheid (1,3 %). De Ierse toegevoegde waarde in de Britse totale finale

³ De totale Britse finale vraag bestaat enerzijds uit de Britse binnenlandse vraag en anderzijds uit de wederuitvoer van het Verenigd Koninkrijk naar de rest van de wereld. Alle cijfers van deze focus worden weergegeven ten opzichte van de totale toegevoegde waarde van de economie van het land dat de toegevoegde waarde schept.

⁴ Laatste gegevens.

⁵ De industrie omvat de mijnbouw, de verwerkende nijverheid en de sector elektriciteit, gas en water.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

vraag vertegenwoordigde 4,9 % voor de industrie. Voor de diensten bedroeg dat cijfer 4,1 % tegenover 0,4 % voor de landbouwsector.

- Onder onze voornaamste buurlanden bedroeg het aandeel van de lokale toegevoegde waarde gecreëerd door de Britse totale finale vraag voor Nederland (met name in de overige zakelijke dienstverlening), voor Duitsland (automobielenindustrie en overige zakelijke dienstverlening) en voor Frankrijk (met name overige zakelijke dienstverlening) respectievelijk 3,3 %, 2,6 % en 2,2 %.
- Van het aandeel van Nederland en van dat van Frankrijk profiteerden veeleer de diensten (respectievelijk 1,9 % en 1,4 % tegenover 1,3 % en 0,8 % voor de industrie). Dat van Duitsland daarentegen leverde meer profijt op voor de industrie (1,4 % tegenover 1,2 % voor de diensten).

3. Brexit Impact Scan & roadshow

- Voor het Belgische bedrijfsleven is het belangrijk dat er tegen het einde van de overgangsfase duidelijkheid komt over de toekomstige relatie tussen de EU en het Verenigd Koninkrijk (VK). Idealiter blijft het Verenigd Koninkrijk ook in die nieuwe relatie deel uitmaken van de douane-unie. De overheid en het bedrijfsleven moeten zich echter voorbereiden op alle mogelijke uitkomsten, dus ook op een situatie van een no-deal.
- Naast de invoerheffingen en douaneformaliteiten die in het geval van een no-deal zullen bestaan, zullen bedrijven worden geconfronteerd met het feit dat het VK niet langer deel uitmaakt van de vrijhandelsakkoorden die de EU heeft gesloten met diverse landen in de wereld.
- Binnen vrijhandelsakkoorden wordt gewerkt met oorsprongsregels. Goederen die hun oorsprong hebben in de landen van het vrijhandelsakkoord, kunnen genieten van preferentiële tarieven. Omdat de componenten van een product vaak uit verschillende landen komen, wordt de oorsprong van een goed gecertificeerd door de overheid.
- In het geval van een no-deal, zullen componenten uit het VK niet langer beschouwd worden als van oorsprong zijnde uit de EU. Het is dan mogelijk dat het eindproduct niet meer voldoet aan de oorsprongsregels van een vrijhandelsakkoord. Concreet kan het zijn dat derde landen niet langer gunstige invoertarieven zullen aanvaarden voor Europese goederen met een aanzienlijk aandeel componenten uit het VK. Omgekeerd kan ook de invoer van goederen uit een land waar een vrijhandelsakkoord mee bestaat duurder worden, als in die goederen componenten uit de UK aanwezig zijn. Die situatie kan ervoor zorgen dat importerende en exporterende bedrijven met aanzienlijke extra kosten worden geconfronteerd.
- Ook de controle op intellectuele eigendom en de veiligheid van producten kan voor problemen zorgen voor onze bedrijven. De aangemelde instanties uit het VK verliezen namelijk hun statuut. Zij zullen dus geen EU-typecertificaten meer kunnen afleveren of kwaliteitssystemen certifiëren. Bedrijven die actief zijn in het VK zullen een nieuw certificaat moeten aanvragen bij een Europese instantie of de overdracht van het dossier naar een Europese instantie vragen. Ook de rol als economische operator kan veranderen: een distributeur kan een invoerder worden bij een no-dealscenario. Een andere hoedanigheid als economische operator brengt andere verantwoordelijkheden en verplichtingen met zich mee.

Om ondernemingen, vooral kmo's, te sensibiliseren heeft de FOD Economie een [brexit portaal](#) opgezet om bedrijven te helpen bij hun zoektocht naar nuttige informatie in verband met de brexit en de gevolgen ervan. Die website bevat naast de relevante informatie ook linken naar andere websites van federale en regionale overheden. De website werd op 4 maanden tijd reeds meer dan 25.000 keer bezocht. De website bevat eveneens een [Brexit Impact Scan](#) om bedrijven te begeleiden en hen adviezen te verstrekken aan de hand van een vragenlijst, die opgebouwd is rond 9 thema's:

1. Uitvoer
2. Invoer
3. Diensten
4. Vervoer
5. Toelevering

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

6. Digitale data en diensten (privacywetgeving)
7. Intellectuele eigendom
8. Vestiging
9. Concurrentie en markt

De Brexit Impact Scan werd 8.372 keer geraadpleegd (situatie 15.01.2019 – 6.206 Nederlandstalige bezoeken, 2.166 Franstalige bezoeken).

Daarnaast wordt onder het voorzitterschap van de FOD Economie een Technische Taskforce georganiseerd, waarin experts van de verschillende federale en regionale overheden aanwezig zijn om Belgische *preparedness*-maatregelen en -initiatieven te bespreken.

Bovendien worden op federaal en regionaal niveau verscheidene initiatieven genomen om de nodige *outreach* te doen naar bedrijven, beroepsfederaties, Kamers van Koophandel en burgers toe. Zowel de FOD Economie als de Douane hebben de afgelopen weken presentaties gegeven tijdens brexit-informatieseminaries die door de Kamers van Koophandel, VOKA en Essencia georganiseerd werden, samen met de regionale exportagentschappen:

- 06.11.2018 Voka West-Vlaanderen
- 09.11.2018 Voka Mechelen-Kempen
- 15.11.2018 Voka Limburg
- 20.11.2018 Chambre de Commerce et d'Industrie (CCI) Wallonie Picarde
- 28.11.2018 Essencia Gent
- 29.11.2018 Voka Mechelen-Kempen
- 05.12.2018 CCI Brabant Wallon
- 07.12.2018 CCI Namur
- 12.12.2018 Essencia Nijvel
- 13.12.2018 Voka West-Vlaanderen
- 10.01.2019: CCI Luxembourg

Nog gepland:

- 29.01.2019 CCI Liège
- 30.01.2019 CCI Eupen-Malmédy-St.Vith
- 19.03.2019 CCI Hainaut

De [Europese Commissie](#) heeft algemene brexit-informatie op haar website geplaatst. Daar kunnen bedrijven ook een [brexit factsheet](#) vinden, met een handig overzicht van de zaken die bedrijven moeten weten in voorbereiding op de brexit. De Commissie publiceerde ook heel wat 'preparedness'-nota's voor bedrijven, waarbij per sector wordt aangegeven welke Europese regels niet langer gelden na de brexit, en wat daar de gevolgen van kunnen zijn.

De [douane](#) maakte eveneens een aantal handige productfiches op, met compacte info over de vergunningen die in het kader van de brexit erg nuttig kunnen zijn.

De regionale exportagentschappen ([Vlaanderen](#), [Brussel](#), [Wallonië](#)) hebben elk specifieke brexit-informatie op hun respectievelijke websites om bedrijven te begeleiden bij de voorbereidingen.

4. Bijlagen

Tabel A1. Relatieve aandelen van het Verenigd Koninkrijk als afzetmarkt van de uitvoer van de Belgische verwerkende nijverheid

(Gemiddelde 2015-2017, uitvoer in miljoen euro)

	Uitvoer naar het Verenigd Koninkrijk	Uitvoer naar de wereld	Gewicht van het Verenigd Koninkrijk in de wereld
C - Verwerkende industrie	18.449,4	228.263,2	8,1%
13 - Vervaardiging van textiel	640,2	3.922,7	16,3%
29 - Vervaardiging en assemblage van motorvoertuigen	3.794,3	28.585,3	13,3%
17 - Vervaardiging van papier en papierwaren	424,1	3.315,2	12,8%
18 - Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	28,8	241,5	11,9%
30 - Vervaardiging van andere transportmiddelen	283,4	2.689,6	10,5%
15 - Vervaardiging van leer en van producten van leer	118,8	1.144,7	10,4%
10 - Vervaardiging van voedingsmiddelen	2.160,5	22.689,4	9,5%
14 - Vervaardiging van kleding	178,1	2.074,0	8,6%
16 - Houtindustrie en vervaardiging van artikelen van hout en van kurk, exclusief meubelen; vervaardiging van artikelen van riet en van vlechtwerk	144,0	1.711,7	8,4%
24 - Vervaardiging van metalen in primaire vorm	1.496,5	18.946,0	7,9%
26 - Vervaardiging van informaticaproducten en van elektronische en optische producten	618,5	7.924,2	7,8%
22 - Vervaardiging van producten van rubber of kunststof	615,5	8.144,1	7,6%
19 - Vervaardiging van cokes en van geraffineerde aardolieproducten	1.030,4	13.673,6	7,5%
21 - Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	1.587,2	23.147,2	6,9%
25 - Vervaardiging van producten van metaal, exclusief machines en apparaten	333,1	4.866,7	6,8%
23 - Vervaardiging van andere niet-metaalhoudende minerale producten	223,3	3.289,4	6,8%
27 - Vervaardiging van elektrische apparatuur	334,9	5.023,7	6,7%
11 - Vervaardiging van dranken	157,8	2.619,0	6,0%
32 - Overige industrie	727,9	12.124,5	6,0%
20 - Vervaardiging van chemische producten	2.600,4	44.844,5	5,8%
28 - Vervaardiging van machines, apparaten en werktuigen, n.e.g.	913,4	16.002,8	5,7%
31 - Vervaardiging van meubelen	34,5	884,3	3,9%
12 - Vervaardiging van tabaksproducten	3,8	398,9	1,0%

Bron: NBB, nationaal concept.

“De voorwaarden scheppen voor een competitieve, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Tabel A2. Toegevoegde waarde voortgebracht in de verwerkende nijverheid in 2016

2016	Toegevoegde waarde (in miljoen euro)	Gewicht van de sectoren voor het creëren van toegevoegde waarde in de verwerkende industrie
C - Verwerkende industrie	51.766,9	100,0%
20 - Vervaardiging van chemische producten	8.499,7	16,4%
10-12 - Vervaardiging van voedingsmiddelen, vervaardiging van dranken en tabaksproducten	8.157,7	15,8%
21 - Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	6.755,5	13,0%
25 - Vervaardiging van producten van metaal, exclusief machines en apparaten	3.892,7	7,5%
28 - Vervaardiging van machines, apparaten en werktuigen, n.e.g.	3.527,7	6,8%
24 - Vervaardiging van metalen in primaire vorm	2.764,8	5,3%
23 - Vervaardiging van andere niet-metaalhoudende minerale producten	2.433,7	4,7%
22 - Vervaardiging van producten van rubber of kunststof	2.378,1	4,6%
29 - Vervaardiging en assemblage van motorvoertuigen	2.219,4	4,3%
19 - Vervaardiging van cokes en van geraffineerde aardolieproducten	1.970,2	3,8%
26 - Vervaardiging van informaticaproducten en van elektronische en optische producten	1.451,4	2,8%
13-15 - Vervaardiging van textiel, vervaardiging van kleding, van leer en van producten van leer	1.434,6	2,8%
31-32 - Vervaardiging van meubelen; overige industrie	1.364,8	2,6%
27 - Vervaardiging van elektrische apparatuur	1.146,3	2,2%
17 - Vervaardiging van papier en papierwaren	1.057,3	2,0%
18 - Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	970,6	1,9%
30 - Vervaardiging van andere transportmiddelen	916,2	1,8%
16 - Houtindustrie en vervaardiging van artikelen van hout en van kurk, exclusief meubelen; vervaardiging van artikelen van riet en van vlechtwerk	826,2	1,6%

Bron: NBB.